

L'altra cara de la moneda: el benestar dels treballadors de la cultura

Publicat per [Interacció](#) [1] el 10/02/2022 - 15:00

La relació entre cultura i benestar son cada vegada més evidents i analitzats. Així es va demostrar a [Interacció 2021](#) [2], dedicada precisament a com es relacionen cultura i salut. L'expressió *mens sana in corpore sano* va prendre tot el sentit a la jornada Interacció21 i es va concloure que la cultura en aquesta màxima hi té molt a veure. Algunes de les conclusions a remarcar dels beneficis que aporta la cultura a la salut son:

- Els trastorns de la salut milloren de manera substancial amb la cultura, tot augmentant la qualitat de vida dels pacients.
- Les arts i la cultura trenquen l'aïllament de les persones i per tant tenen una incidència en la seva salut emocional.
- Les malalties tenen un origen social que cal abordar en la seva globalitat.
- Cal donar visibilitat i desestigmatitzar la salut mental, a través de la diversitat i la inclusió. Els equipaments culturals han de jugar un paper de primer ordre en aquest àmbit.
- Els projectes, programes i activitats que abordin la salut mental han de facilitar la interrelació entre les persones diagnosticades i les que no ho són.
- L'empoderament de la població és bàsic per gaudir d'una bona salut i qualitat de vida. (Interacció, 2021)

Així doncs, son indiscutibles els beneficis que la cultura i les arts poden aportar al benestar i a la qualitat de vida de les persones, ratificant una vegada més la importància de la cultura pels éssers humans. Però si posem el focus en les persones que fan possible la cultura, que treballen per les indústries culturals i creatives o que es dediquen a l'art i analitzem la seva salut mental i física. la situació és preocupant. I quina és, doncs la situació de les persones que treballen per la cultura i perquè tots aquests programes siguin possibles?

Dins del sistema capitalista contemporani, son moltes les veus que denuncien i reflexionen al voltant de la precarietat laboral cultural, la inestabilitat, la invisibilitat, que suposa treballar per aquest sector i les conseqüències per la salut física i mental que implica viure immerses dins d'aquest sistema. Analitzem algunes d'aquestes veus per a descobrir l'altra cara de la moneda del sistema cultural i creatiu i així evidenciar quina és la salut de les que en viuen o ho intenten fer. Per això drem a terme un recorregut per algunes lectures que poden guiar aquest plantejament.

Pau Rodríguez, psicòleg i guitarrista del grup Za!

"Que la salut mental formi part dels nostres drets com a persones"

En primer lloc, al llibre "Creative Control. The Ambivalence of Work in the Creative Industries" (Siciliano, 2021) s'analitza el concepte de creativitat en les indústries culturals i creatives en el context capitalista actual. Es tracta d'un treball d'investigació de diferents camps relacionats amb el desenvolupament de continguts digitals on la creativitat hi té un paper rellevant, i per extensió les persones que treballen en tant que creatives. La principal conclusió a la qual arriba Michael L. Siciliano és que la creativitat a aquestes empreses és utilitzada com a mecanismes de control ideològic, on finalment els treballadors justifiquen la precarietat laboral i la conseqüent explotació en nom de la creativitat. Tenir un treball creatiu, potenciar la creativitat en aquestes indústries dona a

les seves treballadores i treballadors una certa sensació de llibertat, quan en realitat esdevé tot el contrari: en nom de la creativitat s'exerceix un control social sobre els productors de continguts creatius fent que "the creative labour process subordinates workers' judgment, leaving them both engaged and alienated." (Siciliano, 2021: 127). Es tracta doncs de la creació d'un pensament o d'un "cognitive capitalism" tal com diu el llibre, el qual convida a la creativitat però sense la seva crítica potencial, inherent en tot procés creatiu. És a dir, davant d'aquest fet sorgeix el dubte de si dins d'aquestes indústries anomenades "creatives" que es lucren de la força de treball creativa, el fruit que n'acaba sortint és realment creatiu. Aquesta ambivalència que planteja el llibre, posa damunt la taula moltes qüestions, però una de les més remarcables és la justificació de la precarietat en nom de la creativitat així com la situació derivada d'alienació de les seves treballadores i treballadors.

En la mateixa línia de pensament es troba Remedios Zafra amb l'obra "El entusiasmo. Precariedad y trabajo creativo en la era digital" (Zafra, 2017) on analitza el subjecte creatiu en l'era digital, el qual segons ella esdevé un subjecte precari. Zafra justifica la situació precària de les persones que treballen en l'àmbit cultural i creatiu en l'era digital a través del concepte d'entusiasme. D'aquesta manera, descriu els treballs culturals amb les següents paraules:

"Los trabajos culturales animan a una implicación entusiasta como manera de evidenciar el valor (inmaterial) de la pasión de un trabajo creativo, intelectual o estético que punza. Pero, simultáneamente, dicho entusiasmo participa en un proyecto de vulnerabilidad económica, sostenido en « unos ganan siempre y otros viven del entusiasmo y la vocación », justificando que se trabaje gratis o se pague por trabajar." (Zafra, 2017: 218).

Es tracta doncs com l'entusiasme creatiu evoca a una vulnerabilitat econòmica, entrant en una roda de precarietat justificada pel mal anomenat "per amor a l'art", o on fins i tot es qüestiona la productivitat de la tasca artística i per tant la seva retribució econòmica pertinent: "empleos creativos y culturales hoy siguen un camino donde la ambigüedad ha sido empleada para difuminar su trabajo, bajo perversas formas de consideración que hacen borrosa su denominación y pago." (Zafra, 2017: 200).

"El sistema cultural es val avui d'una multitud de persones creatives desarticulades políticament. La precarietat en els treballs creatius funciona com a forma de domesticació." Remedios Zafra

A més, la situació de precarietat i vulnerabilitat econòmica es veu més accentuada si s'hi afegeix a l'anàlisi la perspectiva de gènere, ja que aquesta opera com a categoria clau per alimentar la desigualtat i la precarietat contemporànies en els treballs creatius. D'una manera singular Zafra compara el treball reproductiu i domèstic invisibilitzat amb el treball cultural i creatiu, el qual majoritàriament és desenvolupat per dones, ja que aquest treball es troba moltes vegades infrapagat o infravalorat. Per tant, fàcilment es pot crear una correlació entre treball cultural-pobresa-dones, on el malestar serà viscut en gran majoria per la població femenina que treballa per aquest sector feminitzat.

L'autora també fa èmfasi en el que ja apuntava Siciliano al seu llibre quan parla de la producció dels treballadors creatius: "algunos entusiastas ceden y trabajan respondiendo a esta demanda de felicidad y autoayuda, pero difícilmente estos trabajos que buscan complacer nacen de la emancipación ni lo logran." (Zafra, 2017: 221) Els productes creatius en aquest context digital precaritzador del capitalisme contemporani cerquen la complaença, un producte fàcil i que per tant queda allunyant de qualsevol element crític o emancipador per aquella persona que el rebí. En aquesta lògica s'acaba creant una cultura que aliena i anestesia fruit de treballadors creatius també alienats i anestesiats amb la promesa dels beneficis del treball creatiu i entusiasta.

L'anàlisi del treball cultural i creatiu que duen a terme aquestes dues autores planteja la problemàtica que suscita viure d'aquest sector en l'actualitat. L'era digital en la qual estem immerses en aquesta primera meitat de segle posa sobre la taula la situació d'alienació, precarietat i explotació en un sector on en nombroses ocasions passa desapercebut aquest malestar, sobretot gràcies a l'entusiasme d'estar treballant o maltreballant de l'art o la creativitat. Aquest context de malestar es troba molt allunyant del benestar que pot aportar la cultura a la societat, i planteja una clara contradicció entre una cara i l'altra de la moneda. La qüestió de fons doncs és la següent: la cultura pot aportar benestar emocional i físic a les persones, però a quin preu estem disposats a pagar per aquelles persones que ho fan possible?

Referències bibliogràfiques

Cruz, N. (2022, 6 gener). El semáforo de salud mental entre los músicos indica claramente 'peligro. *Eldiario.es*. bit.ly/3gBCIDP [3]

Interacció. (2021, 4 novembre). Interacció21. Cultura i Salut: generant benestar. *Interacció*. bit.ly/3LoF81b [4]

Interacció. (2021, 23 novembre). Els lligams indestriables entre la cultura i la salut. *Interacció*. bit.ly/3CJO63E [5]

Siciliano, M. L. (2021). *Creative control: The Ambivalence of Work in the Culture Industries*. Columbia University Press. Centre d'Informació i Documentació ([CIDOC](#) [6]) Signatura: [S 03821](#) [7]

Zafra, R. (2017) *El entusiasmo: Precariedad y trabajo creativo en la era digital*. Anagrama. Centre d'Informació i Documentació ([CIDOC](#) [6]) Signatura: [S 01834](#) [8]

Categories: Article

Etiquetes: cultura i salut

Etiquetes: treball cultural i professionals

- [9]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2022/02/salutmental>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/interaccio>

[2] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/11/interaccio21-programa>

[3] <https://bit.ly/3gBCIDP>

[4] <https://bit.ly/3LoF81b>

[5] <https://bit.ly/3CJO63E>

[6] <https://www.diba.cat/es/web/cerc/cidoc>

[7] <https://cercles.diba.cat/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=46519>

[8] <https://cercles.diba.cat/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=45866>

[9] <https://interaccio.diba.cat/node/8869>